

TIETEELLISET ARTIKKELIT EMPIIRIS-TEOREETTINEN KATSAUS

Jirka Vierimaa, YTM, käyttäytymisanalyysin asiantuntija, (sosiologian) väitöskirjatutkija
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto
S-posti: jirka.vierimaa@tuni.fi

Martti T. Tuomisto, Ph.D., BCBA-D, professori, psykoterapeutti (VET), kouluttajapsykoterapeutti
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Tampereen yliopisto
S-posti: martti.tuomisto@tuni.fi

KÄYTTÄYTYMISANALYYTTISEN ELÄINKOULUTUKSEN EETTISET PERIAATTEET¹

*Artikkeli saapui toimitukseen 10.5.2021
Se hyväksyttiin julkaistavaksi 19.6.2021*

Avainsanat: Eläinkoulutus, käyttäytymisanalyysi, etiikka, ohjeet

Keywords: Applied animal behavior, ethics, principles

TAUSTA

Käyttäytymisanalyysiperusteinen eläinkouluttajien koulutusohjelma aloitettiin professori Martti T. Tuomiston johdolla Tampereen yliopistossa täydennyskoulutuksena vuonna 2018. Koulutusohjelman avulla on pyritty

edistämään nykytiedon mukaista ja eettisesti kestävää toimintakulttuuria eläinkoulutuksessa. Käyttäytymisanalyysiin erikoistumisen avulla eläinkouluttajien ammattitaitoa voidaan kehittää esimerkiksi perehtymällä käyttäytymisen mitattavuuteen, virheettömyyseen ja työelämässä kehitettyihin eläinkoulutusmenetelmiin sekä tehostamalla työskentelytapoja sosiaalisesti tärkeiden ongelmien hoidon yhteydessä (Chance, 2014; Friedman & Fritzler, 2021; Gray & Diller, 2016; Hall, 2017; Poling ym., 2015). Käyttäytymisanalyyttinen ymmärrys tarjoaa perustutkimuksen käytäntöön soveltamisen lisäksi laajan ymmärryksen seurausten vaikutuksesta käyttäytymiseen ja konkretisoi sen, miten voimme omalla toiminnallamme tuottaa muiden elämiin onnellisuutta ja turvallisuutta rakentavin tavoin (Sidman 2000, 2011).

Laadimme käyttäytymisanalyyttisen eläinkoulutuksen eettiset periaatteet edistämään koulutusohjelmassa olevien ja koulutusohjelman jo suorittaneiden eläinkouluttajien ammatillista kehitystä. Kirjoittamisen taustana ovat käyttäytymisanalyysin kansainvälisen sertifiointijärjestön (Behavior Analyst Certification Board) eettiset periaatteet (BACB, 2019). Laadituissa eettisissä periaatteissa painotetaan eläinkouluttajan ammattitoimintaa kehittämään ohjaavia, nykyaikaiseen eläinten kohteluun selvärajaisesti kannustavia sekä moniammatillista yhteistyötä selkeyttäviä osa-alueita ja ne on kirjoitettu käytännönläheisesti sovellettaviksi.

¹ Kiitämme Jari Parkkisenniemeä ja Anna Rimppiä käsikirjoitukseemme saaduista arvokkaista kommentteista.

Eläinkoulutuksen eettiset periaatteet²

1. Kouluttajan vastuullinen toiminta

- 1.1. Kouluttajan jokaisen menetelmävalinnan tulee perustua empiriseen, tieteelliseen kirjallisuuteen silloin, kun tällaista tietoa on saatavilla. Kouluttaja on velvollinen sitoutumaan työn laadukkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen toteuttamiseen sekä kieltäytymään sellaisista tehtävistä, joihin hän ei voi koulutuksensa ja lain asettamien vaatimusten mukaisesti sitoutua.
- 1.2. Kouluttajan tulee huolehtia siitä, että hänellä on tarvittava tietämys ja taito sen eläinlajin käyttäytymisestä, jonka koulutusta hän ohjaa tai toteuttaa. Hänen tulee olla tietoinen siitä, että sama lajityypillinen käyttäytyminen voi tilanteesta ja tavoitteesta riippuen olla joko riskitekijä tai vahvuus eläimen elämässä.
- 1.3. Kouluttajan tulee huolehtia ammatillisen osaamisensa pysymisestä ajantasaisena perehtymällä asianmukaiseen tutkimuskirjallisuuteen ja osallistumalla tieteellisiin kokouksiin ja muihin ammatitaitoa ylläpitäviin tapahtumiin.
- 1.4. Kouluttajan tulee varmistaa ammattitoimintansa läpinäkyvyys muille kertomalla asiasta silloin, kun muut hänen ammattinsa tai koulutuksensa vaikuttavat merkittävästi hänen työskentelytapoihinsa eläinkouluttajana.
- 1.5. Kouluttaja ei saa suoraan ilmoittaa tai kiertoilmaisujen kautta antaa ymmärtää, että hänellä on pätevyys, joita hänellä ei ole. Kouluttajan tulee olla tietoinen omista ja käyttämiensä menetelmien rajoituksista. Jos hänellä ei ole tarvittavaa pätevyyttä ohjata asiakasta pääsemään tavoitteeseensa suunnittelemansa ja toteuttamansa menetelmän avulla, hänen tulee kertoa siitä asiakkaalle ja hankkia tarvittavaa työnohjausta tai ohjata asiakas menetelmän hallitsevalle ammatinharjoittajalle.
- 1.6. Kouluttajan tulee toimia totuudenmukaisesti ja rehellisesti sekä järjestää vuorovaikutustilanteet myös muiden ihmisten totuudenmukaista ja rehellistä käyttäytymistä kannustaviksi. Kouluttaja ei saa suunnitella tai käyttää koulutusmenetelmiä, jotka vahvistavat toisten vilpillistä, laitonta tai epäeettistä käyttäytymistä. Kouluttajan tulee hankkia tarvittavaa lisäkoulutusta, jos eläimen biologinen laji tai käyttäytyminen tai asiakkaan ikä, sukupuoli, kansanryhmä, ihonväri, seksuaalisuus, vammaisuus, koulutustaso, tulo- tai kieli vaikuttavat merkittävästi hänen suhtautumiseensa ja siihen, toteuttaako hän palvelun asiakkaan kannalta tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti.
- 1.7. Kouluttajan tulee noudattaa valitsevia lakeja eikä hän saa käyttää tietoisesti ja toistuvasti häiritsevästi tai nöyryyttävästi muita

² Näissä eettisissä periaatteissa sanalla *kouluttaja* tarkoitetaan koulutusohjelmassa olevia ja koulutusohjelman jo hyväksytysti suorittaneita, käyttäytymisanalyyttisen eläinkoulutuksen asiantuntija -nimikettä käyttäviä, henkilöitä. *Asiakasapuolilla* tarkoitetaan sekä *asiakkaana* olevaa kouluttajan palvelun ja siitä saatavan hyödyn saajana olevaa ihmistä että koulutettavaa *eläintä*, jonka terveys ja turvallisuus ovat ensisijaisesti asiakkaan vastuulla. *Menetelmällä* tarkoitetaan asiakassuhteen tavoitteisiin perus-

tuva sekä sen aikana suunniteltua ja toteutettua eläinkoulutusmenetelmää. Menetelmä on johdonmukainen ja välivaiheisiin perustuva toimintatapa eläimen käyttäytymisen muuttamiseksi esimerkiksi hyvinvointitekijöihin tai harjoitusympäristöön vaikuttamalla sekä uusia taitoja tai tilannekohtaisten tapojen muuttamista harjoittelemalla. Kouluttaja pystyy aina osoittamaan asiakkaalle menetelmän avulla aikaansaatua muutoksia kuvailuarvioinnin tai mittauksen avulla.

- ihmisiä kohtaan iän, sukupuolen, kansanryhmän, ihonvärin, seksuaalisuuden, vammaisuuden, koulutuksen, tulotason, kielen tai eläimen biologisen lajin vuoksi. Kouluttajan tulee tunnistaa henkilökohtaisen terveydentilansa tai ongelmiansa mahdollinen vaikutus tarjoamiensa palvelujen tehokkuuteen ja kieltäytyä sen perusteella työtehtävistä, joihin hän ei voi eettisiä periaatteita noudattaen sitoutua.
- 1.8. Kouluttajalla on aina vastuu siitä, että hän ei käytä asiakasosapuolia hyväkseen taloudellisesti tai muulla tavoin. Kouluttajan tulee hänen ja asiakkaan välisistä sosiaalisista suhteista huolimatta säilyttää selkeä ero ammatillisen ja yksityiselämän välillä suhteessa asiakkaaseen.
 - 1.9. Kouluttajan tulee osoittaa sitoutuvansa käyttäytymisanalyyttisen eläinkoulutuksen eettisiin periaatteisiin kaikille niille tahoille, joihin hänen ammatillinen toimintansa on sidoksissa.
 - 1.10. Kouluttajan tulee tarjota käyttäytymisanalyysiin perustuvaa eläinkoulutusta palveluna vain asiakkaan kanssa ennalta määriteltyissä ammatillisissa rooleissa ja konteksteissa. Kouluttaja on velvollinen suhteuttamaan asiakkaan kanssa sovitut tavoitteet palvelun keston.
- ## 2. Tietoon perustuva suostumus
- 2.1. Kouluttajan tulee kertoa asiakkaalle palveluistaan ja kuvailla toimintatapojaan selkeällä ja yleistajuisella tavalla samanaikaisesti pitäytymällä käyttäytymisanalyyttisen eläinkoulutuksen käsitteellisissä peruseriaateissa.
 - 2.2. Asiakassuhteen sekä palvelun keston ja yleisen sisällön tulee perustua asiakkaalta saatuun kirjalliseen ja ennalta saatuun, tietoon perustuvaan suostumukseen. Suostumus voi olla lomakemuotoinen tai osana sähköposti- tai pikaviestisovelluksen viestejä.
 - 2.3. Kouluttaja suunnittelee asiakassuhteen aikana käytettävät menetelmät asiakkaan tavoitteiden perusteella ja tämän kanssa joko jatkuvassa yhteistyössä tai vähintään osallistamalla asiakasta.
 - 2.4. Kouluttaja suunnittelee menetelmän siten, että hän ja asiakas voivat yhteisymmärryksessä määrittellä ja varmistaa ne käyttäytymiset, joiden avulla eläimen suostumuksen antaminen tai suostumuksen peruuttaminen on havaittavissa menetelmän toteuttamisen ajan.
 - 2.5. Kouluttaja kuvailee asiakkaan käyttöön suunnittelemansa menetelmän välivaiheet ja yksityiskohdat yleistajuisesti. Kouluttajan tulee varmistaa, että asiakas ymmärtää ja pystyy hyväksymään kouluttajan suunnitteleman menetelmän ja sen toteuttamistavan koko asiakassuhteen ajan.
 - 2.6. Menetelmien yksityiskohtien, välivaiheiden tai tavoitteiden muuttaminen asiakassuhteen aikana edellyttää asiakkaan suostumuksen varmistamista. Näissä tapauksissa asiakkaan suullinen suostumus riittää muutosten toteuttamiseen.
 - 2.7. Kouluttaja varmistaa erikseen asiakkaan ymmärryksen toteutettavan menetelmän tai sen keskeyttämisen mahdollisista riskeistä tai haittavaikutuksista.
 - 2.8. Kouluttajan tulee varmistaa asiakkaan tietoisuus siitä, että tämä voi peruuttaa suostumuksensa menetelmän toteuttamiseen väliaikaisesti tai toistaiseksi milloin tahansa.

3. Luottamuksellisuus

- 3.1. Kouluttaja soveltaa ammattitoiminnassaan tietosuojaa koskevaa lainsäädäntöä. Kouluttajan tulee noudattaa salassapitovelvollisuutta ja pitää kaikkea asiakkaalta saatavaa tietoa luottamuksellisena.
- 3.2. Voimassa olevat lait voivat velvoittaa kouluttajaa asiakastietojen luovutukseen viranomaisille. Tällaisissa tilanteissa kouluttajan tulee kertoa asiakkaalle lain edellyttämistä vaitiolovelvollisuutta koskevista rajoituksista.
- 3.3. Toimenpiteiden toteuttamisen kuva-, ääni- ja videotallentamiseen sekä tallenteiden julkaisemiseen tarvitaan asiakkaan tietoon perustuva suostumus. Suostumusta pyytäessään kouluttaja kertoo asiakkaalle, mitä tunnistetietoja asiakasosapuolista kerätään ja missä ne on tarkoitus julkaista.
- 3.4. Kouluttaja asettaa palkkionsa asiakkaan kanssa ennalta sovitun ja asiakassuhteen aikana suoritetun työn perusteella. Kouluttaja ei saa tavoitella ammattitoiminnallaan perusteetonta aineellista etua.

4. Eläimen käyttäytymisen arviointi

- 4.1. Kouluttaja suunnittelee vuorovaiikutuksessa asiakkaan kanssa tämän senhetkisiin kykyihin, lähtötilanteeseen ja tavoitteisiin perustuvan menetelmän väli- ja loppu-tavoitteineen. Lisäksi kouluttaja suhteuttaa menetelmän eläimen tiedettyyn terveydentilaan, hyvinvointitekijöihin, elinympäristöön tai harjoituspaikan olosuhteisiin, tiedettyyn oppimishistoriaan ja menetelmän toteuttamisen aikana käytettäviin kohteisiin ja muihin apuvälineisiin.
- 4.2. Kouluttaja arvioi ennen menetelmän käytön suunnittelemista eläimen terveyttä ja perustarpeita koskevien hyvinvointitekijöiden

sekä elinympäristön osatekijöiden vaikutuksen eläimen käyttäytymiseen. Käyttäytymisongelmien hoitamisen yhteydessä ja työnsä vaikuttavuuden osoittamiseksi kouluttaja suosii funktionaalista arviointia ja perustason mittaamista ennen menetelmän käytön suunnittelua ja toteuttamista.

- 4.3. Kouluttajan tulee ohjata asiakas konsultoimaan ensisijaisesti eläinlääkärinä, jos hän arvioi eläimen terveydellisten syiden vaikuttavan haitallisesti sen käyttäytymiseen ja estävän asiakkaan kanssa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.
- 4.4. Jos eläimelle on määrätty sen mielialaan vaikuttava lääkitys, kouluttaja suosii funktionaalisen arvioinnin hyödyntämistä menetelmien käytön suunnittelemisen tukena sekä lääkityksen ajaksi että sen jälkeiseksi ajaksi.

5. Eläimen käyttäytymisen muuttaminen

- 5.1. Kouluttaja on velvollinen käyttämään työssään tehokkaita tieteelliseen tutkimukseen ja sen yksilötason soveltamiseen tarkoitettuja tarkoituksenmukaisia menetelmiä. Kouluttajan tulee varmistaa asiakkaan tietoisuus siitä, mitä tehokkaiden menetelmien lyhyen ja pitkän aikavälin hyötyjä tai haittoja ihmisille ja eläimille on osoitettu tieteellisessä tutkimuksessa tai mitä kouluttaja osaa kertoa niistä työkokemuksensa perustuen.
- 5.2. Kouluttajan tulee varmistaa, että koulutustilanteeseen valittu ympäristö edistää ja tukee tehokkaan menetelmän käyttämistä ja asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Jos ympäristö estää menetelmän käytön, kouluttaja pyrkii muuttamaan ympäristöä menetelmän te-

- hokkuutta edistävästi tai selittämään asiakkaalle menetelmän tehokkuuden edistämiseksi tarvittavat toimenpiteet.
- 5.3. Kouluttajan tulee suosia ja kehittää työssään ensisijaisesti positiiviseen vahvistamiseen perustuvia ja eläinten käyttäytymistä vähiten rajoittavia menetelmiä. Kouluttajan tehtävänä on parantaa asiakkaiden ymmärrystä menetelmien tehokkuutta edistävistä johdonmukaisista toimintatavoista käytännönläheisillä tavoilla.
 - 5.4. Kouluttajan tulee arvioida käytetyn koulutusmenetelmän vaikutusta eläimen käyttäytymiseen ja hyvinvointiin koulutustapahtumien aikana ja niiden välillä. Kouluttaja osallistaa asiakasta menetelmän lyhyemmän ja pidemmän aikavälin vaikutusten seurantaan ja havainnoista keskustelemiseen. Sen avulla kouluttaja varmistaa, että asiakas ymmärtää menetelmän käytön ja sen seurausten yhteyden eläimen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.
 - 5.5. Kouluttajan tulee minimoida koulutettavan eläimen terveydelle, kehitykselle tai sopeutumiselle haitallisten vahvisteiden ja motivoivien operaatioiden käyttäminen. Kouluttajan tulee hankkia lisäkoulutusta, työnohjausta tai ohjata asiakas pätevälle ammattiharjoittajalle sellaisissa tilanteissa, joissa hän ei osaa suunnitella menetelmää asiakasosapuolten parhaaksi ja käyttäytymisanalyttisen eläinkoulutuksen eettistä toimintakulttuuria edistävästi.
 - 5.6. Ennen käyttäytymisen vähentämissuunnitelmien, kuten sammuttamis- tai heikentämismenetelmän tai eläimen mielialaan vaikuttavan lääkehoidon ohella käytettävän menetelmän soveltamista kouluttajan tulee suunnitella toimenpiteet myös vaihtoehdoisen käyttäytymisen vahvistamiseksi. Tätä ennen kouluttajan tulee varmistaa eläimen käyttäytymistä vähiten rajoittavien lähestymistapojen samanaikainen ja pysyvästi johdonmukainen toteutuminen.
 - 5.7. Kouluttaja hyödyntää käyttäytymisen funktionaalista arviointia ja analyysia sekä mittausmenetelmiä ja oman työnsä vaikuttavuuden osoittamista vaativampien ja kolmansia osapuolia sisältävien tavoitteiden saavuttamisessa. Kouluttaja raportoi tuloksista asianmukaisesti ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.
- ## 6. Työturvallisuus eläinkoulutuksessa
- 6.1. Kouluttaja huomioi työturvallisuuden eläinkoulutuksessa konkreettisenä ja vuorovaikutuksessa muodostuvana toimintana, joka koskee kaikkia osapuolia.
 - 6.2. Kouluttajan tulee ohjeistaa asiakasta riittävästi ja yleistajuisesti etukäteen varmistaakseen menetelmän suunnitelmallisen käytön asiakassuhteen alusta alkaen.
 - 6.3. Kouluttajan tulee hyödyntää työssään tehokkaita menetelmiä, joita hän ja asiakas voivat käyttää suunnitelmallisesti ja tietoisesti turvallisesti.
 - 6.4. Kouluttajan tulee perustaa suunnittelemansa menetelmän käyttö virheettömän oppimisen lähestymistapaan etenkin ongelmakäyttäytymisiä hoidettaessa.
 - 6.5. Kouluttaja käyttää työnohjausta apuna silloin, kun hän epäilee suunnittelemansa menetelmän tai omien taitopuutosten aiheuttavan vaaratilanteita itselleen tai asiakasosapuolille.
 - 6.6. Kouluttaja on velvollinen keskeyttämään koulutustapahtuman ja täydentämään suunnitelmaa,

jos asiakasosapuolten käyttäytyminen estää menetelmän turvallisen käyttämisen.

- 6.7. Kouluttajan tulee huomioida tehokkaan menetelmän soveltamisen aikana käytettävien apuvälineiden ja käytettävissä olevan tilan vaikutukset eläimen käyttäytymiseen. Kouluttaja osoittaa tämän arvioimalla koulutustilanteeseen liittyviä riskejä ja kertomalla asiakkaalle suunnitelmastaan niiden vähentämiseksi.
- 6.8. Kouluttaja tunnistaa, vastaako hänen ammattitoimintansa sen tarkoitusta kaikissa tilanteissa ja määrittelee työnkuvansa tarkasti etukäteen sellaisissa moniammatillisissa työtilanteissa, joissa eläimen itseisarvon tilapäinen rikkominen on välttämätöntä eläimen asianmukaisen hoidon varmistamiseksi.
- 6.9. Kouluttajan tulee olla tietoinen pakkokeinoista ja niiden haittavaikutuksista. Hänen ei tule koskaan osallistua asiakasosapuolten väkivaltaiseen tai väkivallalla uhkaavaan kohteluun.

7. Tieteellinen tutkimus

- 7.1. Kouluttaja noudattaa tieteellisen tutkimuksen tekemisessä oman alansa eettisten periaatteiden lisäksi hyvää tieteellistä käytäntöä sekä muita tutkimusalaansa vaikuttavia ohjeita ja lainsäädäntöä. Kouluttaja noudattaa avoimen tieteen ja tutkimuksen strategisia päämääriä.
- 7.2. Kouluttajan tulee pystyä perustelemaan tutkimuksen tarkoitus ja oikeuttamaan eläinten käyttäminen osana tiedontuotantoa ennen tutkimuksen aloittamista ja sen toteuttamisen ajan.
- 7.3. Kouluttajan tulee arvioida tutkimuksen aiheuttamat mahdolliset haitat eri osapuolille ja tehdä

suunnitelma niiden vähentämiseksi. Kouluttajan tulee tarvittaessa hakea tutkimushankkeelleen sen toteuttamista puoltava eettinen ennakoarviointi.

- 7.4. Jos kouluttaja pyytää asiakasta osallistumaan tieteelliseen tutkimushankkeeseen, hänen tulee antaa asiakkaalle riittävät tiedot tutkimuksen sisällöstä, tutkimukseen osallistumisesta ja hänen henkilötietojensa käsittelystä totuudenmukaisella ja asiakkaalle ymmärrettävällä tavalla. Kouluttaja pyytää asiakkaalta hänelle annettuihin tietoihin perustuvan kirjallisen tai sähköisen suostumuksen.
- 7.5. Kouluttaja varmistaa asiakkaan tietoisuuden siitä, että tieteelliseen tutkimukseen osallistumista varten pyydettävä suostumus koskee vain tutkimusta, eikä muita kouluttajan koulutuspalveluja. Asiakas voi peruuttaa suostumuksensa osallistua tutkimukseen ilman, että suostumuksen peruuttamisella on haitallisia vaikutuksia asiakkaan kouluttajalta ostamien koulutuspalvelujen toteuttamiseen.
- 7.6. Kontrolloituun tutkimushankkeeseen osallistuvalla asiakkaalla tulee heti vertailutoimenpiteen loputtua tarjota tehokasta interventiota, jos hänet on interventioryhmien satunnaistamisella valittu vertailuryhmään, joka ei varsinaisessa tutkimuksessa ole mukana ongelman tai taidon parantamiseksi tarkoitettussa tehokkaassa interventiossa.

8. Julkinen esiintyminen

- 8.1. Kouluttajan ei tule irrottaa yksittäisiä eettisten periaatteiden kohtia asiayhteydestään.
- 8.2. Kouluttajan tulee kuvata koulutustoimintaansa, käyttämiään menetelmiä ja periaatteita alan am-

- mattilaisille asianmukaisia käyttäytymisanalyttisiä, tieteellisiä termejä oikein käyttäen ja maallikoille selkokielellä kuvaten niin, että nämä kuvaukset vastaavat sisällöllisesti käyttäytymisanalyysin tieteellisellä kielellä kuvattuja asioita.
- 8.3. Kouluttaja ei vääristele, johdata harhaan, liioittele tai kuvaa vilpillisesti sitä, mitä hän tekee työksensä tai millaisia työtapoja hän noudattaa ja millaisia seurauksia niillä on.
- 8.4. Kouluttaja keskittyy oman osaamisensa ilmaisemiseen eikä esiinny yleisen tason tai muiden alojen asiantuntijana tai niitä vähätellen.
- 8.5. Kouluttaja edustaa julkisissa tilanteissa kaikkia käyttäytymisanalyttisen eläinkoulutuksen asiantuntijoita, eikä väitä käyttäytymisanalyysiksi sitä, mikä sitä ei ole.
- 8.6. Kouluttajan tulee mahdollisuuksien mukaan korjata edustamiinsa toimintatapoihin tai alansa käsitteistöön liittyviä väärinkäsityksiä, jos hän sellaisia kohtaa.
- 8.7. Kouluttajan tulee tehdä selväksi, mistä roolista käsin hän puhuu, tekee tai kirjoittaa, jos hän edustaa käyttäytymisanalyttisen eläinkoulutuksen eettisten periaatteiden vastaista toimintaa tai useampaa ammattikuntaa samanaikaisesti.
- 8.8. Julkisesti yhteistyötä tehdessään kouluttajan on määriteltävä, mikä on hänen oma käyttäytymisanalyysiperusteisen eläinkoulutuksen asiantuntijuuden osuus yhteistyössä.

Lähdeluettelo

- American Psychological Association Committee on Animal Research and Ethics. (2012). *Guidelines for ethical conduct in the care and use of nonhuman animals in research*. Haettu 15.6.2021 osoitteesta <https://www.apa.org/science/leadership/care/guidelines>
- Behavior Analyst Certification Board. (2019). *Professional and ethical compliance code for behavior analysts*. Haettu 15.6.2021 osoitteesta https://www.bacb.com/wp-content/uploads/2020/05/BACB-Compliance-Code-english_190318.pdf
- Chance, P. (2014). *Learning and behavior* (7. painos). Cengage.
- Eläinten hyvinvointikeskus. (2021). *Eläinten hyvinvointi Suomessa III*. Haettu 15.6.2021 osoitteesta <https://www.elaintieto.fi/reports/elainten-hyvinvointi-suomessa->raportti-julkaistaan-osissa-vuoden-2021-aikana/
- Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto. (2010.) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta. *Euroopan unionin virallinen lehti*, 276, 33-79.
- Friedman, S. & Fritzler, J. (2021). *Hierarchy Road Map*. Haettu 17.6.2021 osoitteesta http://www.behaviorworks.org/files/downloadable_art/Hierarchy%20Road%20Map%20Curve-Finnish.png
- Gray, J. M. & Diller, J. W. (2017). Evaluating the work of applied animal behaviorists as applied behavior analysis. *Behavior Analysis: Research and Practice*, 17(1), 33-41.
- Hall, N. J. (2017). Persistence and resistance to extinction in the

- domestic dog: Basic research and applications to canine training. *Behavioural Processes*, 141, 67-74.
- HE 154/2018. (2018). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*. Haettu 15.6.2021 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_154+2018.pdf
- Poling, A., Mahoney, A., Beyene, N., Mgode, G., Weetjens, B., Cox, C. & Durgin, A. (2015). Using giant african pouched rats to detect human tuberculosis: a review. *The Pan African Medical Journal*, 21, 333.
- Sidman, M. (2000). *Coercion and its fallout* (uudistettu painos). Authors Cooperative.
- Sidman, M. (2011). Can an understanding of basic research facilitate the effectiveness of practitioners? Reflections and personal perspectives. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 44(4), 973-991.
- Tuomisto, M. T. & Parkkinen, L. (2012). Defining behavior-environment interactions: Translating and developing an experimental and applied behavior-analytic vocabulary in and to the national language. *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 97(3), 347-355.
- Tuomisto, M. T., Parkkinen, L. & Parkkisenniemi, J. (2020). *Käyttäytymisanalyysin sanakirja* (5. painos). Suomen Käyttäytymistieteellinen Tutkimuslaitos.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Haettu 15.6.2021 osoitteesta https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf